

IETS OVER HET LEZEN VAN

Gedichten

● DOOR ROEL HOUWINK

Er bestaat bij vele lezers een gemis aan belangstelling voor poëzie. Hartstochtelijke liefhebbers van roman-lectuur hebben vaak een afkeer van gedichten. En er zijn tal van boekenkasten, die rijk gevuld zijn met de voortbrengselen der hedendaagse proza-kunst, doch waarin moderne dichtbundels nagenoeg geheel ontbreken.

Wat zijn de oorzaken van dit merkwaardig verschijnsel? Kan men volstaan met te verwijzen naar het bekende gezegde, dat over de smaak niet valt te twisten en daarmee de zaak als afgedaan beschouwen, of is er een dieper grond voor deze „gereserveerde“ houding tegenover de poëzie?

Laten wij beginnen met vast te stellen, dat het argument van de smaak natuurlijk zijn geldigheid heeft, doch laat ons er terstond aan toe voegen, dat deze geldigheid een beperkte is.

Ongetwijfeld kan men „niet houden van poëzie“; doch wie dit zegt, bedenke, dat hij daarmee tevens te kennen geeft, dat hij niet houdt van „literatuur.“

De persoon in kwestie kan zelfs een „verwoed“ lezer zijn, doch de wijze, waarop hij van zijn lectuur geniet, is niet die, welke recht doet wedervaren aan hetgeen hij leest; verondersteld tenminste, dat hij een goed boek voor zich heeft en niet het een of ander prul. Want de schoonheid van het proza is geen andere dan die der poëzie. En zo kan men niet werkelijk genieten van de schoonheid van het proza en terzelfder tijd blind blijven voor de schoonheid der poëzie.

Men kan een geestdriftig bewonderaar zijn van de moderne „Schlager“-muziek en geen vijf tellen kunnen luisteren naar een symfonie van Beethoven. Doch men kan

Bach vereren en Debussy verachten, ofschoon zij tot ons spreken vanuit een geheel ander geestelijk middelpunt.

Wij kunnen hieruit concluderen, dat het geen onbetwistbaar verschil van smaak is, dat zovelen belet zich in de poëzie te verdiepen, doch dat hier naar een andere grond moet worden gezocht.

Deze grond ligt in het feit, dat poëzie van de lezer een grotere aandachts-spanning vereist dan het merendeel van het proza, dat door het „verhaal“ een middel bezit om de aandacht gespannen te houden, terwijl de poëzie in de regel — vooral de poëzie van de tegenwoordige tijd — over dit middel niet beschikt.

Wie poëzie genieten wil, moet afstand doen van het „verhaal“ en dat is voor heel veel lezers niet gemakkelijk. Want zonder het „verhaal“ komt men veel onmiddellijker en onbevangerender tegenover de eigenlijke inhoud van het gedicht te staan. En men gaat dan bemerken, dat de schoonheid meer is dan een onverplicht en onverplichtend spel van ontspanning en verstrooiing.

Het gedicht heeft tot zijn lezer iets te zeggen; iets wat op geen andere wijze tot ons gezegd kan worden. Want ware dit niet het geval, dan zou de poëzie een overbodigheid zijn, of op zijn hoogst „rhetoriek“ kunnen worden genoemd, d.w.z. een schone wijze dingen te zeggen, welke ook op een minder schone wijze zouden kunnen worden gezegd.

Deze vergissing wordt ten aanzien van gedichten veel gemaakt, n.l. dat men het ervoor houdt, dat zij „gewone dingen“ op een mooie en verheven — of wel overdreven! — wijze tot uitdrukking brengen.

Als dit echter waar zou zijn, had het

301 niet, wanneer men waarlijk muzikaal is,

geen zin zich in de voortbrengselen der dichtkunst te verdiepen en deze ernstig te bestuderen. Dan immers betekende de poëzie niet meer dan een nutteloze franje aan het dagelijks kleed en moet men de dichters wel voor zot houden, die hun menselijk geluk en soms zelfs hun leven over hebben gehad voor het dienen van de schoonheid.

In wezen evenwel is de poëzie, gelijk de overige kunsten, een zelfstandige, naar eigen wetten geordende uitingsvorm van de menselijke geest. Zij bedient zich van woorden, zoals de schilderkunst zich van lijn en kleur, de muziek zich van klanken bedient. Doch — en hier komt een zeer belangrijk punt in het geding — zij gebruikt deze woorden niet op dezelfde wijze, waarop zij door ons bij ons schrijven en spreken worden gebruikt. Het woord wordt door den dichter tot iets anders gemaakt dan het in de spreek- en schrijftaal is.

In de spreek- en schrijftaal is het woord uitsluitend mededelings-instrument. Zijn zin gaat op in hetgeen wij door middel van het gesproken of geschreven woord aan elkander willen mededelen. Wanneer de dichter echter het woord gebruikt, gebruikt hij het bij wijze van gelijkenis. D.w.z. zijn woord wijst naar het woordeloze, het niet-onder-woorden-te-brengene, heen.

Wanneer de dichter een schone zomeravond in zijn gedicht „bezingt“, dan doet hij ons geen mededelingen omtrent die avond, maar dan herleeft (als een soort „herscheping“) als het ware tussen de woorden die zomeravond opnieuw voor onze geest, alsof niet de dichter alleen deze schoonheidsontroering onderging, maar ook wij.

Dit is het geheim, of, zo ge wilt, het wonder der dichtkunst, dat zij het vermogen bezit persoonlijk doorleefde werkelijkheid te verdichten tot een beeld van de werkelijkheid, dat in principe algemeen (dit geldt zowel van ruimte als van tijd) kan worden verstaan. Hoe edeler het gehalte van het gedicht is, des te langer zal het bestand zijn tegen de tand des tijds en des te gemakkelijker zal het de grenzen der nationaliteiten overschrijden. Want alle grote kunst is in aanleg universeel, hoezeer ook de dichter zelf meestal gebonden is aan de tijd, waarin hij leeft en verworteld in het volk, waaruit hij werd geboren.

Wie poëzie leest, d.w.z. goede poëzie goed leest, ademt in een sfeer, die onttrokken is aan de dagelijkse strijd van belangen en meningen. Hij beweegt zich in een wereld, waarin niet de zelfzucht van het bezit noch de bekrompenheid van onze eigen wijsheid het laatste woord heeft, maar waar de mens aan de mens in zijn diepste diepten wordt ontdekt en het beeld van de wereld transparant wordt voor onze verwonderde ogen.

Behoeft het na het bovenstaande nog nader betoog van welk belang het juist in deze verwarde en gejaagde tijd is gedichten te lezen? Het lezen van gedichten leidt noodzakelijkerwijs tot levensverdieping. En daaraan komen wij allen, die in deze tijd leven, telkens weer schromelijk tekort.

Laat het u niet wijs maken, dat gedichten lezen een pretentieuze bezigheid is. Poëzie is geen luxe voor het menselijk hart. Zij is noodzakelijk om uw levensvizie te verruimen en uw geestelijk bezit te verrijken.

„Moeilijke gedichten“ mogen u niet afschrikken, want er zijn talloze „gemakkelijke gedichten“, die u de weg wijzen naar het rechte verstaan der poëzie. *)

In de bekende Libellen-Serie vindt u o.a. uit het werk van oudere en jongere dichters een ruime keus.

*) Als voorbeeld van een eenvoudig, schoon gedicht drukken wij ter illustratie van dit opstel het vers „Zomernacht“ van Frans Bastiaanse hier af:

ZOMERNACHT.

De blanke mane
licht overal;
de donk're lanen
staan langs den wal;

boomtoppen drinken
het zilv'ren licht,
beneden zinken
schaduwten dicht.

Maar midden in de
betoovering,
waar beuk en linde
te droome' aanving,

dalen drie zware
klokslagen neer;
de kimmen klaren....
de dag keert weer....

Frans Bastiaanse.
Uit: Verzen.

